

Fundacja „Rozwój TAK – Odkrywki NIE”

Al. M. J. Piłsudskiego 24, Legnica 59-220

tel. +48 76 845 67 53; +48 661 863 478

e-mail: biuro@fundacja.rt-on.pl

NIP: 6912510194, KRS: 0000558840

www.rozwojtak-odkrywkinie.pl

Legnica, 7 sierpnia 2021 r.

Pan Michał Kurtyka

Minister Klimatu i Środowiska

Biuro.Ministra@klimat.gov.pl

Departament.Nadzoru.Geologicznego@klimat.gov.pl

Uwagi do projektu Polityki Surowcowej Państwa

W związku z ogłoszonymi przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska w dniu 9.07.2021 r konsultacjami publicznymi projektu Polityki Surowcowej Państwa do 2050 roku, Fundacja „Rozwój TAK – Odkrywki NIE” (zwana dalej Fundacją RT-ON) przekazuje uwagi do ww. projektu.

I. Uwagi proceduralne do konsultacji PSP

Tryb i podstawa prawna prowadzenia konsultacji publicznych PSP2050 nie zostały jasno określone przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska. Nie są to konsultacje w trybie Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2008 Nr 199 poz. 1227, z późn.zm.), ponieważ, jak zaznaczono w informacji na stronie internetowej Ministerstwa, Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko dla tego dokumentu zostanie dopiero opracowana. W związku z powyższym, w rozumieniu Fundacji RT-ON jest to wstępny etap konsultowania PSP2050 ze społeczeństwem, a właściwe konsultacje w trybie Ustawy OOS zostaną dopiero ogłoszone.

Ponadto Fundacja zwraca uwagę, że są to kolejne już konsultacje Polityki Surowcowej Państwa. Poprzednie, prowadzone w 2018 roku, nie zakończyły się publikacją informacji o sposobie rozpatrzenia uwag społeczeństwa. Nie jest jasne, jak te dwa dokumenty są ze sobą powiązane. Brak tych informacji sprawia, że proces prac nad PSP nie jest przejrzysty, a zapewnienie udziału społeczeństwa jest w dużym stopniu iluzoryczne.

W załączeniu przekazujemy uwagi zgłoszone przez Fundację RT-ON w ramach konsultacji w 2018 r., które — wnioskując z treści obecnie konsultowanego projektu — nie zostały przez Ministerstwo uwzględnione, a nadal są aktualne i istotne dla społeczeństwa.

II. Uwagi do PSP

1. Nie ma wątpliwości, że Polska potrzebuje strategii gospodarowania zasobami mineralnymi na miarę XXI wieku. Zastrzeżenia budzi jednak cel tej polityki.

Zgodnie z projektem PSP2050, *Celem głównym polityki surowcowej państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa surowcowego kraju poprzez zagwarantowanie dostępu do niezbędnych surowców (krajowych oraz importowanych) zarówno obecnie, jak i w perspektywie wieloletniej, uwzględniającej zmieniające się potrzeby przyszłych pokoleń. Dostęp do surowców powinien zabezpieczać wieloletnie potrzeby gospodarcze kraju, wynikające z przyjętych priorytetów rozwoju gospodarczego, zapewniając wysoki komfort życia obywateli.*

Cel ten stoi w sprzeczności z celami Polityki Ekologicznej Państwa (Cel szczegółowy II: Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami Środowiska) oraz z celami Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (Cel szczegółowy II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony), w ramach której PSP2050 jest opracowywana.

Niezależnie od niezgodności z celami SOR2020 i PEP2030 zbyt dużą wagę przywiązuje się w PSP do pozyskiwania surowców dla celów gospodarczych bez wieloaspektowego kontekstu środowiskowego i społecznego.

Polityka surowcowa musi uwzględniać 4 zasadnicze komponenty:

- potrzeby gospodarki kraju,
- potrzeby ochrony środowiska naturalnego (w tym szczególnie ochrony wód),
- ekonomiczne aspekty złóż kopalin (wycena wartości – waloryzacja),
- interesy społeczności lokalnej.

PSP2050 pomija lub bagatelizuje dwa z powyższych punktów: negatywny wpływ działalności wydobywczej na stan środowiska i zasoby wód, oraz na społeczeństwo i lokalną gospodarkę w rejonach występowania i eksploatacji kopalin.

Nie zapewniono uczciwych i skutecznych mechanizmów mitygujących czy kompensujących te szkody i straty, co więcej PSP2050 dąży do zmarginalizowania roli lokalnych samorządów w procesie decyzyjnym dotyczącym lokalizowania nowych inwestycji górniczych.

Działalność wydobywczą jest na poziomie strategii krajowej zwalniana z konieczności dotrzymania standardów zrównoważonego rozwoju, mimo że standardy te wynikają z obowiązującego prawa krajowego i europejskiego i są stosowane wobec wszelkiej innej działalności omawianej w SOR2020 i PEP2030.

Fundacja RT-ON domaga się zasadniczego uzupełnienia projektu PSP2050 o kwestie wpływu górnictwa węgla kamiennego i brunatnego oraz energetyki węglowej na środowisko i wody, zdrowie ludzi, a także o kwestie strat gospodarczych i społecznych związanych z ww. działalnością.

2. Należy zidentyfikować strategiczne zasoby wód podziemnych innych niż termalne i opisać mechanizmy ich skutecznej ochrony w dokumentach planistycznych.

W PSP2050 nie tylko nie rozważa się ochrony wód podziemnych innych niż termalne, ale nie analizuje się też jak postępować w przypadku konfliktu między wydobyciem surowców mających znaczenie dla

krajowej i unijnej gospodarki a zasobami wód podziemnych. W czasach gdy Światowe zasoby wodne są najbardziej zagrożone w historii ludzkości, a Polska cierpi przez nawracające susze i pogłębiające się niedobory wody, woda musi być traktowana jako najważniejszy surowiec, a jej ochrona jako zadanie priorytetowe przed ochroną innych surowców.

Należy wprowadzić w polskim prawie system ochrony kluczowych zasobów wód podziemnych przed oddziaływaniami związanymi z wydobyciem kopalin oraz uwzględnić w PSP2050 zasady ochrony i racjonalnego gospodarowania wodami wynikające z Ramowej Dyrektywy Wodnej i Prawa Wodnego.

W ramach planowanej do przeprowadzenia Strategicznej oceny oddziaływania PSP2050 na środowisko należy szeroko i rzetelnie przeanalizować oddziaływania wydobycia kopalin na jakość i ilość wód podziemnych i powierzchniowych zgodnie z wymogami Ramowej Dyrektywy Wodnej. Projekt PSP2050 powinien zostać poddany analizie przez instytucje odpowiedzialne za gospodarkę wodną w Polsce, w ramach prowadzonych obecnie prac nad II aktualizacją Planów Gospodarowania Wodami w dorzeczach.

Kryteria wyboru złóż strategicznych powinny obejmować kryterium zgodności z celami Ramowej Dyrektywy Wodnej, a wśród nich, z celem nie pogorszenia stanu Jednolitych Części Wód. Należy tu podkreślić, że **oddziaływania nowych inwestycji górniczych na wody, prowadzące do pogorszenia stanu JCW, po 2027 roku będą niezgodne z prawem i niedopuszczalne**, a obecnie są dopuszczalne jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach spełniających przesłanki wymienione w Dyrektywie (art. 4(7) RDW). Dlatego całkowicie bezzasadne byłoby obejmowanie ochroną złóż kopalin w celu potencjalnej eksploatacji w przyszłości, jeśli ich eksploatacja nie będzie prawnie możliwa.

3. Skrócenie i uproszczenie procedur uzyskiwania koncesji to poważne zagrożenie dla środowiska i interesów społeczności lokalnych.

Środowisko naturalne i zdrowie człowieka nie mogą być poświęcane, a prawne formy ochrony uchylane, w imię interesu gospodarczego. Skutki podrzędnego traktowania środowiska w poprzednich latach nasz kraj ponosi do dzisiaj.

Projekt PSP2050 odnotowuje długotrwałość procedur administracyjnych dotyczących uzyskiwania koncesji wydobywczych i jako remedium proponuje uproszczenie tych procedur dla inwestorów. Nie dostrzega, że przyczyny przedłużających się procedur, nieodbiegających w swoim standardzie od stosowanych w krajach bogatych w surowce mineralne jak Kanada czy USA, najczęściej leżą po stronie inwestorów, którzy **niestarannie sporządzają raporty oddziaływania na środowisko**. Organy rozpatrujące te opracowania nie mogą tolerować braków i zgodnie z polskim prawem i regulacjami UE są zobowiązane do egzekwowania zawartości raportu zdefiniowanego w ustawie, oraz prowadzenia konsultacji społecznych, które nie mogą być upraszczane, czy skracane w imię wąsko pojmowanego interesu inwestora z naruszeniem interesu społecznego.

4. Ograniczenie decyzyjności samorządów lokalnych stanowi poważne zagrożenie dla słusznego interesu lokalnych społeczności oraz dla samorządności i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce.

Projekt PSP odnotowuje długotrwałość procedur administracyjnych dotyczących zmian w gminnych dokumentach planistycznych — miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (mpzp) oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Projekt proponuje „uproszczenie” procedur i środki wymuszające wprowadzanie zapisów pożądaných przez przedsiębiorców górniczych do dokumentów planistycznych, co będzie prowadzić do minimalizowania wpływu władz lokalnych na kształt dokumentów planistycznych, ograniczy ich rolę

jedynie do niewiążącej formy konsultacji. W ten sposób administracja centralna zdominowałaby proces koncesyjny, a interes lokalnej społeczności nie byłby chroniony.

Z uwagi na ochronę zdrowia ludzi i ich dobrostanu, a także Środowiska naturalnego, nie można zaakceptować takiego kierunku zmian w prawie.

Autorzy PSP2050 twierdzą, że *organy administracji geologicznej nie posiadają skutecznych instrumentów prawnych umożliwiających współdecydowanie o sposobie zagospodarowania terenów położonych ponad złożami kopalin* (str. 22 PSP2050).

Nie jest to prawda. Przeciwnie, to samorządy już obecnie są pozbawiane decyzyjności. Ministerstwo Klimatu i Środowiska powołując się na ochronę złoża dotychczas wielokrotnie odmawiało pozwolenia na rozpoczęcie inwestycji komunalnych samorządom. Mieszkańcy gmin, w których istnieją udokumentowane złoża, niejednokrotnie nie mogą uzyskać warunków zabudowy, czy pozwoleń budowlanych — nawet w przypadku niezbędnych remontów budynków mieszkalnych czy gospodarczych. Tymczasem Autorzy PSP2050 proponują wprowadzenie zmian w prawie, które doprowadzą do całkowitego ograniczenia decyzyjności samorządów lokalnych w kwestiach kopalin.

Samorządy gminne od ponad 20 lat są ważną stroną procesu koncesjonowania poszukiwania i wydobywania kopalin. Pojawiające się opinie polityków o „przeszkadzaniu gmin” w eksploatacji kopalin są wysoce krzywdzące i budzą najwyższy niepokój. Samorządy mają długą tradycję historyczną i odgrywają niezwykle ważną rolę społeczną. Cieszą się też znacznie wyższym zaufaniem społecznym niż władze krajowe. W gminach zaspokajane są najważniejsze zbiorowe potrzeby lokalnej ludności. To władze samorządowe są najbliżej społeczności lokalnej, znają jej wieloletnie problemy, a także konsekwencje, które mogą wynikać z błędnych decyzji i niedopatrzeń.

Dlatego przy pracach nad PSP2050 oraz w późniejszych procesach dotyczących ochrony złóż i ich eksploatacji powinna istnieć ścisła współpraca między administracją centralną a lokalnym samorządem.

Niestety w konsultowanym projekcie zabrakło woli współpracy z samorządami, w zamian pojawia się przymus: *W sytuacji, w której pomimo usunięcia barier właściwe jednostki samorządu terytorialnego nie będą wywiązywać się ze swoich obowiązków musi zostać stworzony skuteczny mechanizm sankcji oraz innych działań, które skutecznie doprowadzą do umieszczania złóż strategicznych w dokumentach planistycznych.* (str. 23 PSP2050)

Pomysł karania samorządowców za brak wpisania złóż do studium gminnego i mpzp, zawarty w projekcie PSP2050, uważamy za szczególnie niebezpieczny i sprzeczny z ideą samorządności.

5. Ochrona złóż w żadnym razie nie może odbywać się kosztem społeczności lokalnej.

PSP2050 zakłada, że *Jedną z kluczowych kwestii, która bezpośrednio wpływa na osiągnięcie założonego celu głównego PSP2050 jest skuteczna ochrona przed zabudową (głównie mieszkaniową) udokumentowanych złóż kopalin. Skuteczne działanie w tym zakresie wymaga zmiana przepisów prawa [...]* (str. 26 PSP2050)

Ochrona złóż w żadnym razie nie może odbywać się kosztem społeczności lokalnej (ograniczenie prawa własności, blokada inwestycji), bez rekompensaty finansowej ze środków budżetu Państwa — czyli ogółu społeczeństwa.

Dopóki nie zostanie wyznaczony obszar i teren górniczy, wszelkie ograniczenia dla lokalnej społeczności, wiążące się zakazem zabudowy, rozwojem infrastruktury gospodarczej, przyrodniczej czy możliwością lokalizacji inwestycji celu publicznego powodują konkretne straty i ograniczenie potencjału rozwojowego lokalnej społeczności.

Projekt PSP2050 w ogóle nie bierze pod uwagę finansowej formy rekompensaty dla samorządów i społeczności dotkniętych ochroną złóż.

Należy podkreślić, że w przypadku gdy zostanie wydana koncesja wydobywcza, zgodnie z prawem daje ona pozwolenie na dostęp do cudzej nieruchomości i możliwości korzystania z niej w sposób dowolny łącznie z wykupem niezależnie od sposobu jej zagospodarowania. W przypadku górnictwa odkrywkowego węgla brunatnego, przedsiębiorca górniczy jest zobowiązany do wykupu lub wyegzekwowania wyłączenia nieruchomości, do czego koncesja go uprawnia. Nawet więc jeśli kiedykolwiek zdecydowano by o wybudowaniu w danym miejscu kopalni, zabudowa nie uniemożliwiłaby wydobywania. Zakaz budowy ze względu na ochronę złoża, którego eksploatacji nie planuje się w najbliższym czasie, jest więc bezzasadny i służy jedynie interesowi ekonomicznemu przedsiębiorcy górniczego.

6. Ochrona złóż przed zabudową nie może dotyczyć złóż, których eksploatacja nie jest możliwa z powodów ekonomicznych, społecznych lub innych.

Projekt PSP2050 przewiduje ochronę przed zabudową złóż nie tylko tych strategicznych i przewidzianych do eksploatacji. Uznaje, że *wszystkie inne, których eksploatacja nie jest na dzień dzisiejszy planowana z powodów ekonomicznych, społecznych lub innych, muszą być traktowane jako baza rezerwowa zapewniająca możliwość ich wykorzystania w sytuacjach nadzwyczajnych* (str. 22 PSP2050). Jest to sprzeczne zarówno z założeniami racjonalnego gospodarowania jak i z interesem publicznym.

Autorzy PSP2050 twierdzą również, że *rolą Polityki surowcowej państwa nie jest zapewnienie dostępu wyłącznie do złóż kopalni, których udział jest planowany w miksie energetycznym lecz do wszystkich udokumentowanych złóż, szczególnie tych, które spełniają kryteria złóż strategicznych* (str. 8 PEP), co jest nieracjonalne, nieuzasadnione, niezgodne z KPEiK i PEP2040 ani z polityką Zielonego Ładu dla Europy, i może przyczynić się do ograniczenia dostępu Polski do Środków z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji.

Fundacja RT-ON zwraca uwagę, że złoża surowców mineralnych i energetycznych zalegają pod znaczną powierzchnią kraju. Wdrażając zawarty w projekcie PSP2050 pomysł ochrony wszystkich złóż spełniających kryteria złóż strategicznych — nawet pod miastami czy obszarami objętymi formami prawnej ochrony, a także tych, których eksploatacja z innych przyczyn nie będzie możliwa lub racjonalna — wykluczy z normalnego rozwoju znaczną powierzchnię Polski, obejmującą dziesiątki lub setki gmin.

7. Eksploatacja złoża musi być prowadzona racjonalnie, a po jej zakończeniu teren zostać poddany rekultywacji

Projekt PSP2050 zakłada zabezpieczenie na przyszłość złóż, których eksploatację już zakończono. Zapis ten stanowi niczym nieuzasadniony hamulec dla rozwoju lokalnych społeczności, które przez lata musiały znosić niedogodności i obciążenia wynikające z funkcjonowania kopalni.

Ponadto, podtrzymanie możliwości wydobywania w wyeksploatowanych kopalniach wiąże się automatycznie z podtrzymaniem ich negatywnego wpływu na środowisko - np. kontynuację odwadniania nieczynnych kopalń węgla kamiennego.

Eksploatacja złoża musi być prowadzona racjonalnie i kompleksowo — czyli całość zasobów przemysłowych powinna zostać wydobyta w okresie funkcjonowania kopalni, aby po zakończeniu eksploatacji obszar górniczy poddać rekultywacji i przywrócić go środowisku i społeczeństwu. Takie działanie wynika wprost z art. 125 i 126 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2001 Nr 62 poz. 627, z późn.zm.) oraz z Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. 2011 Nr 163 poz. 981, z późn.zm.). Dopuszczenie ponownej eksploatacji w już wcześniej eksploatowanym i zrehabilitowanym obszarze górniczym, lub wstrzymywanie rekultywacji

z ww. powodu, byłoby nieracjonalne i sprzeczne z zasadami zawartymi w ww. aktach prawnych oraz z zasadą zrównoważonego rozwoju.

8. Polska posiada stabilne i solidne prawo geologiczne i górnicze.

Trudno się zgodzić, że Polska nie ma stabilnego systemu prawnego w zakresie poszukiwania i wydobywania kopalin. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. 2011 Nr 163 poz. 981, z późn.zm.) ma solidne podstawy prawne w postaci orzecznictwa sądów administracyjnych, Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego.

Dopracowania i pełnego przeniesienia do Ustawy PGG wymaga definicja pojęcia **ochrona kopalin**, które w ostatnim czasie z powodów politycznych czy też ekonomicznych zostało wielokrotnie wypaczone i obecnie nie jest rozumiane zgodnie z literą i duchem Prawa ochrony Środowiska, którym zostało ono wprowadzone (art. 125 i 126 POŚ).

III. Rekomendacje

1. Fundacja rekomenduje wprowadzenie brakującego w PSP uporządkowanego algorytmu wdrożenia polityki surowcowej poprzez kolejno:
  - wprowadzenie międzynarodowego systemu dokumentacji złóż (np. JORC CODE), co urealniłoby zasoby i uwiarygodniłoby ich wartość w oczach inwestorów krajowych i zagranicznych,
  - wielokryterialną waloryzację złóż (tj. bezwzględna wartość wyrażona w PLN, skala konfliktów środowiskowych, oddziaływania na zasoby wód, lokalna problematyka społeczna),
  - opracowanie szczegółowych kryteriów typowania złóż podlegających ochronie, obejmujących również zgodność ewentualnego wydobycia z przepisami krajowymi i UE dotyczącymi ochrony środowiska, zasobów wodnych, bioróżnorodności, klimatu i energii, zdrowia, zabytków, praw obywatelskich i samorządności,
  - opracowanie sprawiedliwego systemu rekompensat finansowych dla gmin, osób prawnych i fizycznych za ograniczenie prawa do swobodnego gospodarowania na obszarach złóż cennych gospodarczo (system ten powinien obejmować zarówno jednorazowe odszkodowanie z tytułu objęcia złoża ochroną, niezależne od czasu jej trwania, jak i rekompensaty uzależnione od czasu obowiązywania ochrony złoża),
  - profesjonalne i szczegółowe konsultacje ze społecznościami lokalnymi i samorządami.
2. Narzędziami ochrony udokumentowanych w standardzie międzynarodowym i zwaloryzowanych zasobów kopalin jest planowanie przestrzenne najpierw na poziomie Kraju, a następnie regionów i gmin. Proces wyznaczania obszarów funkcjonalnych musi być poprzedzony konsultacjami z samorządami terytorialnymi, w taki sposób, jak to jest przyjęte w krajach demokratycznych (np. USA, Kanada, Australia).
3. Złóża wytypowane do ochrony winny być rozpoznane i zwaloryzowane szczegółowo i co kilka lat (np. 5 lat) powinna być weryfikowana ich rzeczywista wartość. Jednocześnie, zmiana statusu złoża (zniesienie lub ograniczenie ochrony) wynikająca z weryfikacji jego wartości nie może być podstawą do odmowy wypłaty rekompensat dla mieszkańców i właścicieli nieruchomości z tytułu strat i szkód poniesionych z powodu obowiązywania ochrony złoża.

W opinii Fundacji RT-ON po przeprowadzeniu rzetelnej i uczciwej waloryzacji złóż węgla brunatnego z zastosowaniem powyższych rekomendacji, **złóża węgla brunatnego „Oczkowice”, „Legnica”, „Gubin-Brody”, „Ościsłowo”, „Dęby Szlacheckie”, „Złoczew” nie powinny zostać uznane za strategiczne ani objęte ochroną**, a ich eksploatacja powinna zostać wykluczona.

Z wyrazami szacunku,

Tomasz Waśniewski

Prezes Zarządu

W załączeniu:

Uwagi Fundacji „Rozwój TAK — Odkrywki NIE” do projektu Polityki Surowcowej Państwa, 15.10.2018 r

Do wiadomości:

Ministerstwo Klimatu i Środowiska:

Departament Geologii i Koncesji Geologicznych

Departament Strategii i Planowania Transformacji Klimatycznej

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi:

Departament Nieruchomości

Departament Klimatu i Środowiska

Departament Strategii i Rozwoju

Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii:

Departament Gospodarki Nieruchomościami

Departament Dialogu i Partnerstwa Społecznego

Departament Planowania Przestrzennego

Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie

Główny Inspektor Ochrony Środowiska

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska

Rzecznik Praw Obywatelskich

Związek Powiatów Polskich

Związek Miast Polskich

Związek Gmin Wiejskich RP

Stowarzyszenie Gmin Polska Sieć „Energie Cités”

Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Wielkopolski

Krajowe Stowarzyszenie Sołtysów

Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego

Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Koalicja „Rozwój TAK - Odkrywki NIE”